

Bevrijdingsdag
in de schaduw van München

Frans Osinga

Vlieland, 5 mei 2026

Herdenken en denken over oorlog begon voor mij al jong, juist hier op Vlieland. Als kleuter namen mijn ouders mij hier naartoe voor vakantie. Mijn vader vond .50 kogels in de duinen.

Het begon daadwerkelijk in 1970. Ik woonde in Rhenen. Als kleuter woonde ik op de erebegraafplaats op de Grebbeberg met mijn klasje de dodenherdenking bij, en daarna vierden we 25 jaar bevrijding. Dat staat me nog levendig bij.

Als militair ging het door in herdenkingsceremonies en oefeningen, ook hier boven de Vliehors.

In mijn huwelijk ging het door want mijn schoonfamilie moest net als vele anderen, gedwongen terugkeren uit Indonesië na daar generaties te hebben geleefd,

na de Japanse bezetting, na internering in Jappenkampen en werk aan de spoorwegen, na de wreedheden van de Bersiap.

Thuis besef ik, sinds 2015, hoe vrij wij zijn als vluchtelingen zoals Hafedh langs ons huis lopen op weg naar het AZC iets verderop.

Daarom wil ik graag vandaag hier stilstaan in Vlieland en met u praten over Bevrijdingsdag.

Vlieland, dit kleine eiland zo ogenschijnlijk ver verwijderd van de slagvelden, bevond zich jaren in de frontlijn.

De duinen hier dragen nog steeds de littekens

Hier eindigde de oorlog niet op 5 mei 1945, maar pas op 31 mei, als een van de laatste plekken in Europa.

En nu vieren we Bevrijding. Een uniek tijdperk: 81 jaar geen oorlog tussen grootmachten en een internationale rechtsorde die ons vrijheid en ongekende welvaart heeft gebracht.

Mede dankzij de offers van de 28 Britse jonge mannen die hier naast deze kerk zijn begraven, gesneuveld in de strijd tegen een weerzinwekkend wrede fascistische dictatuur.

Die acht decennia zijn echter ten einde. Vandaar de verwijzing naar München in de titel.

We vieren vrijheid wederom in de schaduw van München, het München van 1933, en dat van 1938 toen de signalen van een dreigende oorlog duidelijk werden,

maar het voor Nederland te laat was om ons militair nog voor te kunnen bereiden.

Maar ook het München van de veiligheidsconferenties van 2016, 2025 en 2026.

Conferenties die zo duidelijk maakten dat oorlog dichterbij komt, signalen die we eerst negeerden maar dat nu niet meer kunnen en mogen.

Vandaag vieren we Bevrijdingsdag in het besef dat, duidelijker dan voorgaande jaren, onze vrijheid bedreigd wordt, op een manier zoals we dat niet meer hebben meegemaakt sinds 1945.

In het besef dat oorlog terug is op ons continent.

Vandaag wordt er zelfs weer gesproken over de kans dat er een nieuwe wereldoorlog ontstaat.

Vandaag ook zien we de opkomst van die weerzinwekkende ideologie die ons 5 jaar geselde: fascisme.

Vrijheden zien we om ons heen slinken. Het aantal democratieën neemt wereldwijd af. Het aantal autoritaire regimes is intussen groter dan het aantal democratieën.

En vandaag, net als toen, zien we hoe buitenlandse ontwikkelingen van invloed zijn op onze eigen maatschappij.

Merz zei recent terecht, we leven niet in oorlog, maar zeker ook niet in vrede.

Juist daarom ook moeten we stilstaan bij de vraag waarom we Bevrijdingsdag vieren, wat vrijheid is, wat de fundamenteen zijn van onze vrijheid, en hoe die momenteel worden ondergraven.

Wat betekent Bevrijdingsdag?

Het is een dag waarop we teruggaan naar de Tweede Wereldoorlog. Die oorlog staat symbool voor een groot kwaad: de bezetting, het einde van de rechtsstaat, het einde

van politieke rechten, het einde van democratie, verlies aan rechtsbescherming, en schaarste en honger, willekeurige executies, deportaties.

We verloren vrijheid.

De Bevrijding is het moment waarop de bron van onvrijheid werd beëindigd.

Bevrijdingsdag gaat ook over de hoop van 'dit nooit meer'. We gebruiken de geschiedenis om er van te leren, om het heden te begrijpen,

en te waarschuwen als patronen van toen zijn te herkennen in wat er nu om ons heen gebeurt.

Zodat we herhaling kunnen voorkomen van wat ons toen overkwam.

Daarom is er Bevrijdingsdag.

Maar wat is dan die Vrijheid is die we vieren?

Dat is een veelzijdig begrip.

Franklin Roosevelt gaf ons de nog altijd bruikbare 'Four Freedoms'-indeling: de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van geloof, de vrijwaring van gebrek en de vrijwaring van angst.

Deels overlappen die met het onderscheid dat Isaiah Berlin ons gaf:

Enerzijds positieve vrijheid – de vrijheid tot ontplooiing - en anderzijds negatieve vrijheid - de vrijheid van inmenging.

De eerste is een persoonlijke vrijheid. De tweede een politieke.

Voor de meeste Nederlanders betekent vrijheid nu vooral persoonlijke autonomie. Kunnen doen en laten wat je wilt, jezelf kunnen zijn, vrijheid van meningsuiting, vrijheid jezelf te associëren met mensen en groepen. Dat is positieve vrijheid.

Die positieve vrijheid vereist wederzijdse tolerantie en vrijwaring van inmenging door de staat, de kerk of de burens, of wel negatieve vrijheid.

Die vrijheden beschouwen wij intussen als onderdeel van onze eeuwenoude nationale identiteit. Maar zij zijn van recente datum.

De wederopbouw zag het herstel van democratie, maar niet een snelle uitbreiding van vrijheden.

De wederopbouw duurde lang, tolerant waren we niet voor terugkerende Joden en landgenoten die moesten vluchten uit Indonesië.

Ook verzuiling beperkte onze positieve vrijheden.

Maar de jaren 60 en 70 brachten groeiende welvaart, sociale omwentelingen, ontkerkelijking, ontzuiling, en daarmee nieuwe vrijheden.

De anticonceptiepil, de tweede emancipatiegolf, studentenrevoltes: Nederland kreeg een ander (en opnieuw vrijer) gezicht.

Met het einde van de Koude Oorlog brak 'het einde van de geschiedenis' aan: Liberale democratie als maatschappelijke ordeningsmodel had gezegevierd.

Vrijheid had gewonnen van fascisme en communisme.

Sindsdien is vrijheid uitgespreid richting Oost-Europese landen. Meer mensen in Europa zijn vrij,

en er zijn in Nederland ook meer vrijheden bijgekomen in de vorm van bijvoorbeeld bescherming van minderheden, vrouwen, kinderen, en vluchtelingen

Op 4 en 5 mei actualiseren we de belevenis van die vrijheden als individu,

en, in de rituelen die we gezamenlijk doorlopen, ook als natie.

Vrijheidsherdenking en viering zijn die jaarlijks terugkerende momenten waarin Nederlanders zich met Nederland verbonden voelen.

Op Bevrijdingsdag, de dag waarop onze driekleur hoog in de mast wappert, herleven wij onze identiteit.

De fundamenten en forten van onze vrijheid

Maar vrijheden zijn fragiel zonder een burcht. Daarom moeten we op Bevrijdingsdag ook stilstaan bij de fundamenten en forten van onze vrijheden.

Die vrijheden zijn gevormd door, en liggen verankerd in de evolutie van onze rechten en in internationale organisaties zoals de Wereldbank, het IMF, diverse handelsovereenkomsten, de NAVO, de EU en de VN.

Die instituten zijn essentieel, want 'dit nooit meer' moet ook wapens hebben.

De Tweede Wereldoorlog is hun geboortegrond

en de VS was de leidende architect van het bouwwerk dat onze welvaart en vrijheid mogelijk maakte.

De NAVO werd op 4 april 1949 opgericht en in de Washington Treaty zien het trauma van de oorlog en de wens herhaling te voorkomen terug

De lidstaten 'reaffirm their faith in the purposes and principles of the Charter of the United Nations and their desire to live in peace with all peoples and all governments. They are determined to safeguard the freedom, common heritage and civilisation of their peoples, founded on the principles of democracy, individual liberty and the rule of law.

In Europa beginnen Europese politici met de opbouw van wat we vandaag als de Europese Unie kennen.

In 1957 wordt bij het Verdrag van Rome de Europese Economische Gemeenschap (EEG) opgericht, die een nieuw tijdperk van steeds nauwere samenwerking in Europa inluit.

met als doel een einde te maken aan de frequente en bloedige conflicten die hun hoogtepunt vonden in de Tweede Wereldoorlog,

Dat zijn de forten waarin onze vrijheden en waarden hun borging vinden in rechten en in instrumenten om die te beschermen.

Dat geldt ook voor de VN. Deze werd, simpel gesteld, opgericht om oorlogen te voorkomen.

Dat zie je in het Handvest van de Verenigde Naties uit 1945.

Daarin verklaren de regeringsleiders vastbesloten te zijn om:

[...] komende geslachten te behoeden voor de gesel van de oorlog, die tweemaal in ons leven onnoemlijk leed over de mensheid heeft gebracht

en, opnieuw ons vertrouwen te bevestigen in de fundamentele rechten van de mens, in de waardigheid en de waarde van de mens als individu,

in gelijke rechten voor mannen en vrouwen, alsmede voor grote en kleine volken

Het gedrag van staten en autoritaire leiders moest worden beheerst. Het VN Handvest maakt in Art 51 duidelijk dat agressieve oorlog verboden is.

Alleen onder specifieke condities is militair geweld nog geoorloofd, namelijk uit zelfverdediging, of ten behoeve van collectieve verdediging.

Het humanitaire oorlogsrecht wordt ontwikkeld zodat de uitwassen kunnen worden voorkomen van totale oorlog zoals we die in 40-45 zagen,

zoals de massale bombardementen boven Rotterdam, Coventry en Duitse steden.

Mensenrechten komen ook tot ontwikkeling. Het gaat om burgerrechten en politieke rechten. Maar ook om economische, sociale en culturele rechten.

Artikel 1 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens maakt duidelijk wat de essentie van mensenrechten is: 'Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren'.

Waardigheid, vrijheid en gelijkheid zijn hier fundamentele beginselen net zoals participatie in samenleving en besluitvorming en zelfbeschikking.

En in artikel 2 staat dat 'Een ieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden...zonder onderscheid naar ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.'

Vrijheid is dus het uitgangspunt, inperking ervan is de uitzondering.

Dat wij 81 jaar in vrijheid en zonder oorlog hebben kunnen leven is geen toeval maar is in niet geringe mate te danken aan de architecten van de internationale rechtsorde.

Dat is ook de reden dat in het veiligheid- en defensiebeleid van Nederland altijd het besef doorklinkt dat Nederland voor welvaart, vrijheid en veiligheid afhankelijk is van effectieve internationale organisaties zoals de VN, de EU en de NAVO.

Dat Nederland zich altijd sterk maakt voor mensenrechten.

En in ons land de hoofdstad staat van het internationale recht, Den Haag

Vrijheden geborgd in het recht en instituties zijn een schild tegen oorlog en agressief gedrag van staten onderling en van overheden tegen burgers.

Zondagskinderen: de prijs van vrede

Die forten worden aangevallen.

Dat klonk ook door in de toespraak van Hugo de Jonge in Middelburg bij de uitreiking van de Four Freedoms Award aan Zelensky enkele weken geleden.

For decades, we prospered while pursuing these freedoms. And so we committed ourselves to the realization of these freedoms.

This commitment is no longer self-evident.

Every day we see how the four freedoms are being weakened by authoritarian forces in our world.

How they no longer try to save succeeding generations from the scourge of war.

How they no longer reaffirm faith in the dignity and worth of every human person.

De Jonge erkent ook onze naïviteit als hij toegeeft dat:

For too long, we have thought that the four freedoms were the obvious and only path that world history was on.... And so we forgot that the course of history does not bend towards the four freedoms,

De Poolse premier Donald Tusk durfde het scherper te stellen: *we live in a prewar era* stelt hij vast in 2024.

En wij, in Europa, hebben grote moeite een antwoord te formuleren op de enorme snelle afkalving van de fundamenten van onze vrijheid en welvaart,

de aanslag op de internationale instituten, de hoekstenen van onze manier van leven: de EU, de NAVO, de VN en het internationale recht,

en in ons eigen land, de democratie.

We zijn verrast en geschokt. We betalen nu de prijs van vrede.

Zeker na de val van de Muur in 1989 zijn we vrede en vrijheid als vanzelfsprekend gaan zien.

En oorlog als een relikwie uit een barbaars tijdperk.

Wij, de zondagskinderen van Europa zoals Caroline de Gruyter het noemde, waren vergeten hoe kostbaar en fragiel vrijheid is.

We dachten dat dat niet meer zou voorkomen. We dachten na het einde van de Koude Oorlog, die euforische dag van 9 november 1989 toen de Berlijnse muur viel, dat vrede was uitgebroken.

Al in de jaren 70-80 begint in dit deel van Europa de kentering in de publieke en politieke mindset als het gaat over de zin van de nucleaire afschrikking-strategie en de waarde van het militaire instrument.

De Amerikaanse politicoloog John Mueller ziet in dit deel van Europa een pacifistisch virus rondwaren.

Oorlog wordt onbewust ondenkbaar: Oorlog is een verouderd, illegitiem en dysfunctioneel instrument

En met het vallen van de Berlijnse Muur en het opbreken van het Warschau Pact begint het optimistische decennium van de jaren 90

We geloven het graag als Fukuyama in zijn Het Einde van de Geschiedenis schrijft dat er nu geen ideologische strijd meer is.

Fascisme en communisme zijn verslagen

Soft power, diplomatie, internationale instituties, wederzijdse afhankelijkheden, economische banden, de aantrekkingskracht van democratie, dat zijn de bouwstenen van veiligheidsbeleid.

Er valt met oorlog niets zinnigs meer te winnen.

Denken we in Europa

Militaire macht en middelen hebben hun waarde verloren als valuta in het internationale verkeer.

Denken we in Europa

Westerse waarden en idealen moesten en konden nu worden verspreid. “A new world order”, voorspelde George Bush in 1990.

En daar waar wij humanitaire waarden bedreigd zagen in de wereld, zetten we vredesoperaties op. Dat was nu onze plicht.

Als de inzet van militair geweld überhaupt werd overwogen, dan kon dat ook alleen maar gelegitimeerd worden als het om humanitaire belangen ging,

als minderheden bedreigd werden, mensenrechten geschonden, of oorlogsmisdaden werden gepleegd.

De vrijheid van anderen, daar ging het om.

Wij hadden, zoals de VN sinds 2005 het noemde, een ‘Responsibility to Protect’.

Niet langer was soevereiniteit het primair Leitmotiv in het internationale recht, maar mensenrechten en ‘human security’.

En als dan militair geweld moest worden toegepast om autoritaire leiders zoals Milosevic, Gaddafi of Saddam Hoessein onder druk te zetten of burgers te beschermen,

dan mocht dat alleen als alle risico’s van oorlog, burgerslachtoffers, schade aan civiele objecten, maar ook slachtoffers onder eigen militairen tot een minimum beperkt konden worden.

Westerse militaire technologie, precisiewapens, toonden ook aan dat Westerse militairen aan die hoge eisen konden voldoen.

De Londense hoogleraar Christopher Coker noemde het “humane warfare”. De mens stond weer centraal.

Daarom probeerden we de verschrikkingen van de etnische oorlogen in Bosnië en Kosovo te beëindigen.

De slachtingen van Srebrenica toonden ons dat oorlog voor warlords zoals Milosevic nog steeds een geliefd middel was om hun macht te vergroten.

En de strijdmethoden, de etnische zuiveringen, de moordpartijen op burgers, de verkrachtingen, dat waren geen nevenverschijnselen maar de bewuste gehanteerde strategie,

in deze oorlogen waarin identiteit – etniciteit, nationaliteit of religie – het centrale motief vormden.

De Ander, met hoofdletter A, die burger met een andere identiteit, was de absolute vijand en elke vorm van geweld was geoorloofd.

Het spook van nationalisme, racisme en neo-fascisme bleek ook in Europa toch niet voorgoed uitgebannen.

In tegendeel, etniciteit werd gecreëerd en gemobiliseerd om bevolkingsgroepen op te hitsen, om een vijandbeeld te creëren en om geweld te legitimeren.

De NAVO operaties tegen Servië waren uiteindelijk succesvol en vrede in Europa leek daadwerkelijk te zijn neergedaald.

Oost-Europese landen, onze voormalige vijanden, werden lid van de EU en later de NAVO.

De verschrikkelijke terreuraanslagen van 9/11 door Al Qaeda in New York op de symbolen van het Westen, en de daaropvolgende aanslagen in Madrid en Londen verscheurden deze illusie

en toonden dat de traditionele scheiding tussen buitenlandse en binnenlandse veiligheid irrelevant was geworden.

Een radicale ideologie, ditmaal religieus van aard, was opgestaan en was een heilige oorlog begonnen tegen iedereen die een andere religie aanhield, of geen religie had.

Een beweging die geloofde dat die strijd al eeuwen aan de gang was, waarin iedere vorm van geweld tegen de afvalligen geoorloofd was.

Om veilig te zijn in Europa, moesten we, zo stelden zowel de EU als de NAVO, in samenspraak met de VS, bereid zijn het probleem bij de bronnen aan te pakken,

en die bronnen lagen in de falende staten in het midden oosten en Afrika.

In 2003 schreef de Europese Unie daarom ‘In an era of globalization, distant threats may be as much a concern as those that are near at hand’.

Zo werd oorlog risicomangement: de inzet van Westerse militairen werd beschouwd als middel om veiligheidsrisico's ver buiten Europese grenzen te houden.

Daarom werd de hoofdtaak van westerse krijgsmachten het weer opbouwen van die falende staten en het aldaar bestrijden van terreurbewegingen.

En daarmee konden ook de humanitaire condities voor lokale burgers verbeterd worden, en de liberale waarden verspreid.

Een nobel streven, maar ook erg ambitieus, langdurig, ver van huis, en kostbaar.

Uiteindelijk bleek dat export van het Westerse liberale parlementaire democratische model nauwelijks mogelijk is in een diep traditionele maatschappij zoals die van Afghanistan.

Maar deze tegenslagen betekenden niet dat de consensus over wat veiligheid bedreigde ging veranderen.

In 2010 publiceerde de NAVO haar nieuwe strategische concept en daarin werden nog steeds terrorisme en falende staten als de grootste problemen geïdentificeerd.

Een oorlog op het Europese continent werd als uiterst onwaarschijnlijk gezien. Art 5, collectieve verdediging, was minder belangrijk geworden.

Crisismanagement operaties, daar draaide het om binnen de NAVO en EU. Vredesmachten in plaats van krijgsmachten.

Onvrijheid en onveiligheid waren nog steeds ver weg.

Verdere bezuinigingen op Europese defensie, zeker tijdens de zware economische crisis van 2009, leken dus verantwoord.

De Britse historicus Michael Howard stelde toen echter al dat deze Westerse opvatting een illusie is.

De lange vrede in Europa zoals we die sinds 1945 genoten was een uitzondering 2014 gaf hem gelijk.

2014: oorlog keert terug in Europa

Als Poetin net na de Olympische winterspelen in Sochi van 2014 de Krim binnenvalt en annexeert, dan is dat de terugkeer van oorlog in Europa.

We schrikken wakker.

Rusland bestookt ons daarna met cyberaanvallen, media manipulatie, met desinformatie om het vertrouwen in de overheid en wetenschap te ondermijnen, met beïnvloeding van verkiezingen, wapenleveranties aan rebellengroepen in de Balkan en vergiftigingen in het Verenigd Koninkrijk.

Een sluipoorlog met als doel in onze landen het politieke klimaat te polariseren en aan de fundamenteën van onze rechtstaat te knagen.

Alles met de hoop om de eenheid van Europa en het Westen in het algemeen te ondermijnen.

Alles ook om de Oost-Europese lidstaten weer onder de vleugels te krijgen en daarmee de invloedssferen van weleer te herstellen.

Dat als opmaat naar nog verdergaande expansie van de Russische invloed.

Poetin's agenda is duidelijk: herstel van Rusland als supermacht.

Hij heeft, zoals Beatrice de Graaf dat recent elegant uitlegde, een Tsaristische droom en wil Rusland terugbrengen naar het Rusland van de 19de eeuw. Desnoods door dreiging met nucleaire wapens.

In 2016 waarschuwt Poetin tijdens de veiligheidsconferentie in München het Westen dat we in een nieuwe Koude Oorlog en een beschavingsoorlog zijn verwickeld.

Hij ziet het Westen niet als rivaal maar als de Absolute Vijand, en in de strijd met een Absolute Vijand zijn geen concessies mogelijk, geen blijvende bestanden, maar alleen gevechtspauzes.

De NAVO-lidstaten komen in 2014 snel in Wales bijeen. Traditionele collectieve verdediging en Art 5 staan nu weer centraal. Een aanval op 1 is een aanval op allen. We moeten weer meer in defensie investeren.

Maar tegelijkertijd ontdekt de NAVO dat door de lange afbrokkeling van de Europese krijgsmachten, de geloofwaardigheid van de afschrikingsstrategie twijfelachtig is.

Het zal ook voor veel landen 10 jaar duren voordat de in Wales afgesproken norm van 2% wordt bereikt.

Niet vreemd dan ook dat een denktank in 2016 concludeert dat bij een eventuele crisis met Rusland Art 5 niet kan worden gegarandeerd aan de Oost-Europese lidstaten.

Wanneer Trump in 2017 het Witte Huis binnentreedt, is het bovendien niet meer zeker of de VS nog wel achter de NAVO staat. Hij hecht weinig tot geen waarde aan internationale organisaties of bondgenoten.

Met zijn 'America First' beleid heeft hij meer affiniteit met autoritaire leiders dan met zijn Europese liberale collega's.

Hij betitelt de media als de vijand van het volk en beschuldigt hen van het verspreiden van 'fake news'.

Net als andere extreemrechtse en populistische politieke leiders waarschuwt hij voor de instroom van niet-westerse immigranten en voor de bedreiging die hier van uitgaat voor de Westerse beschaving.

Niet Rusland maar de immigrant is de grote nieuwe vijand.

Ook hij verheft identiteit en nationalisme tot kern van zijn veiligheidsbeleid.

Kijkend naar deze zorgwekkende ontwikkelingen lanceert de EU in 2016 haar nieuwe veiligheidspolitieke visie

Het ziet de Russische agressie, de bekoelde trans-Atlantische band, en de grote stroom vluchtelingen die op de vlucht zijn voor ISIS,

Het beschrijft de daaropvolgende opportunistische ophitsende retoriek van extreemrechtse Europese politici die tot aantasting leidt van de stabiliteit van onze maatschappijen

en op de horizon ziet het een assertiever China.

We leven in een tijd van existentiële dreigingen, waarschuwt het rapport

De Europese waarden, onze binnenlandse democratische instituties en manier van leven worden bedreigd.

Onveiligheid komt nabij, onvrijheid loert. Europa moet zich weerbaar maken

Dat constateren ook Nederlandse denktanks.

HCSS en Clingendael bijvoorbeeld vertellen ons in 2018 dat we in een 'interregnum' leven, een tijdsgewricht waarin de huidige Westerse internationale rechtsorde wankelt en een andere al opdoemt,

Een periode die historisch gezien vaak gepaard gaat met grootschalige oorlog.

Anderen waarschuwen ons voor de afkalvende militaire superioriteit van het Westen nu Rusland en China hun militaire arsenaal uitbreiden en moderniseren.

Terreurbewegingen zoals Hamas en Hezbollah en de Houti's tonen bovendien aan dat zij beschikken over lange afstands-raketten en drones en daarmee het vermogen om staten vanaf grote afstand te treffen.

Analisten en inlichtingendiensten zien ook toenemend polariserend taalgebruik van regeringsleiders van grote landen, een toename van cyberaanvallen en propaganda, en overal groeiende defensie uitgaven, behalve in Europa.

Binnenlandse maatschappelijke processen staan ook bloot aan deze destabiliserende dynamieken. Liberale instituten liggen onder vuur.

Auteurs zoals Madeleine Albright waarschuwen voor de wederopstanding van een ideologie waarvan we hoopten die nooit meer tegen te komen:

fascisme en de aantrekkingskracht van extreemrechtse politieke bewegingen.

En onder Trump, stelt zij in 2018, wordt de VS, het land wij zagen als baken en anker van de vrije wereld, het land dat na 1945 de fundamenten legde voor de Westerse liberale wereldorde,

dat land wordt sinds 2016 geleid door een president die doelgericht verdeeldheid zaait en democratische instituten schoffeert en terzijde schuift.

Timothy Snyder schrijft dat jaar in *The Road to Unfreedom* dat autoritaire leiders in Rusland, de VS en Europa moedwillig de hoekstenen van liberale democratieën ondermijnen.

De legitimiteit van verkiezingen wordt ontkend, liberale instituten – de media universiteiten en kritische denktanks - worden de mond gesnoerd,

Persvrijheid en vrijheid van meningsuiting worden beperkt net als participatie in politieke processen.

feiten en waarheid zijn irrelevant, rechtspraak wordt gepolitiseerd, discriminatie en corruptie nemen toe,

internationale organisaties zoals de VN en de EU worden als ongewenst of zelfs vijandig beschouwd en niet-Westerse immigranten worden weggezet als vijand.

Zij grijpen terug naar een geïdealiseerd mythisch verleden, wakkeren extreem nationalisme aan en maken gebruik van propaganda en media-manipulatie.

Dit is, in de woorden van Jason Stanley in zijn boek *How Fascism Works*, de politiek van ‘Us Against Them’.

Analisten waarschuwen daarom voor *democratic backsliding*: de doelgerichte geleidelijke erosie van de hoekstenen van onze democratie die langzaam uitmondt in een autoritair repressief politiek systeem.

2022: de aanval op de Europese toekomst

Als Rusland dan op 24 februari 2022 Oekraïne binnenvalt, dan hadden we eigenlijk niet verrast mogen zijn.

En ook niet als een politicus zoals David Cameron ons 2 jaar later waarschuwt dat we in een tijd leven die lijkt op 1938.

Een tijd net als nu waarin de opkomst van agressieve autoritaire regimes en het toenemende risico op oorlog in Europa voor iedereen zichtbaar was.

Maar verrast en geschokt waren we wel want tot die 24ste februari negeerden we in Europa grotendeels de vele waarschuwende signalen.

Sinds oktober 2021 had de VS ons bovendien ook al gewaarschuwd dat al dat die 150000 Russische troepen die voor een oefening verzameld waren langs de grens met Oekraïne niet weg zouden gaan in de winter, maar daar zouden blijven.

Een oorlog zou er komen.

En ook Poetin was in 2021 duidelijk geweest toen hij in een essay wederom zijn obsessie met Oekraïne neerlegde.

Net als in toespraken in 2008 stelt hij dat Oekraïne Russisch grondgebied is, en dat Oekraïne geen eigen identiteit noch cultuur kent.

Oekraïne als zelfstandig soeverein land moest worden veroverd en de identiteit vermorzeld. Een genocidale ambitie.

Zijn inspiratiebronnen zijn Alexander Dugin en Ivan Ilyin, invloedrijke Russische politieke filosofen.

Volgens hen kent Rusland een unieke beschaving die nog in opmars is. De Europese is decadent en brokkelt al af.

En Rusland zou die stelselmatig moeten gaan wegvagen zodat de superieure Russische beschaving zich zal uitstrekken van de Stille Oceaan tot aan de Atlantische.

Een antiwesterse, conservatieve, diepreligieuze en extreem-nationalistische ideologie. Dat is de fascistische ideologische achtergrond van Poetins oorlog in Oekraïne.

Het is, in de woorden van het Kremlin, ook een oorlog om de toekomst van Europa.

Het militaire plan van Rusland bestond uit een 10-daagse veldtocht naar Kyiv om zo snel mogelijk de Zelensky regering te liquideren en de Russische vlag te hijsen op de regeringsgebouwen. Regime change.

Dat plan leek wel degelijk kans van slagen te hebben als we naar de aantallen troepen, tanks en vliegtuigen keken.

Bovendien nam Poetin terecht aan dat het Westen zwak en verdeeld was en te laat zou reageren.

Wij hadden ook al impliciet aangegeven ons militair niet te zullen mengen als Rusland een oorlog zou beginnen, dit om escalatie richting een 3de wereldoorlog te voorkomen.

Het Westen werd door Poetin met die angst voor escalatie gegijzeld.

Maar Oekraïne bood fel en slim weerstand, en houdt nog steeds stand in een weerzinwekkende slijtage oorlog.

Rusland bezet nu 22% van Oekraïens grondgebied, evenveel als in april 2022. Rusland heeft inmiddels al meer dan 1,3 miljoen militairen verloren en verliest dagelijks 1000 man.

De Russische economie lijdt onder de sancties en de financiering van de oorlog waar rond 40% van alle overheidsuitgaven naar toe gaan.

Westerse steun is voor Oekraïne onontbeerlijk en die wordt geleverd.

Op die donderdag 24 februari herontdekte het Westen wat het betekent om het Westen te zijn. Ook Nederland, dat zelfs een voortrekkersrol speelt.

Direct werd onderkend dat dit een oorlog is niet alleen tegen Oekraïne, maar een ideologische strijd tussen autoritaire regimes en democratieën.

Direct werd erkend dat hier fundamentele waarden en belangen van het Westen op het spel stonden.

Rusland voert een verwoestende Totale Oorlog, niet alleen gericht op de Oekraïense strijdmacht, maar op de gehele Oekraïense maatschappij.

Dagelijks sterven er burgers door de honderden Russische raket en drone beschietingen op Oekraïense steden. Geen nacht zonder luchtalarm.

We zijn getuige geweest van de oorlogsmisdaden in Bucha en Irpin, van de slachtingen tijdens de belegering van Mariupol die waarschijnlijk duizenden burgers het leven heeft gekost.

Van martelingen en verkrachtingen, en van de deportatie van duizenden kinderen. Cijfers waar achter onnoemelijk leed schuilgaat.

Voor Oekraïne is dit een existentiële strijd, een strijd om het voortbestaan, om haar identiteit en cultuur. Om vrijheid.

Indrukwekkend is de wijze waarop de land weerstand biedt, een volk verenigd en aangespoord door Zelensky, die voor Oekraïne is wat Churchill was voor Engeland in 1940.

En Europa beseft dat de Russische agressie niet stopt bij Oekraïne.

De Schaduw van München

We vieren vrijheid vandaag dan ook in de schaduw van de oorlog in Oekraïne. De grootste oorlog op Europees grondgebied sinds 1945.

Een genocidale oorlog niet verder dan 3 uur vliegen hiervandaan.

Een ideologische strijd tegen onze manier van leven, tegen democratie, tegen liberale waarden en normen.

En nu zien we een forse toename van sabotage activiteiten die stabiliteit in Europese landen moet ondermijnen.

Continue cyberaanvallen, het verspreiden van desinformatie in social media, en beïnvloeding van politici en verkiezingen.

Schepen die cyberkabels doorsnijden

We zien nu ook brandstichting bij militaire industrieën in Europa, het storen van GPS navigatie voor burgervliegtuigen rond de Baltische staten.

En ook in Nederland zien we de agressie in ongewenste drone activiteiten rondom kritische infrastructuur.

Maar de onvoorstelbare weerbaarheid van het Oekraïense volk herinnert ons eraan hoe waardevol vrijheid is.

Oekraïne koopt nu tijd voor ons om ons voor te bereiden en er voor te zorgen dat de toekomst anders verloopt dan na 1938.

Ten tweede we herdenken hier vandaag ook in de schaduw van München 2025.

De essentie daarvan is dat Europa er van uit moet gaan dat het voortaan zeer waarschijnlijk zonder de VS moet zorgen voor Europese veiligheid.

Al jaren geleden zei Trump dat de VS de NAVO moest verlaten en die dreiging herhaalde hij in het verkiezingsjaar.

En het is zelfs onzeker of de Verenigde Staten in de toekomst nog wel als democratie kan worden beschouwd.

In februari 2025 zagen we in Washington hoe president Zelensky door Trump werd geschoffeerd.

De VS stopte met militaire en financiële steun aan Oekraïne en zette dat land onder druk om concessies te doen aan Rusland om daarmee de oorlog te beëindigen.

Ook hier gaat de vergelijking met 1938 op. Toen gaf het westen toe aan de politieke intimidatie van Hitler in een poging om een oorlog te voorkomen. Daarmee veroordeelde het Tsjechoslowakije tot een Duitse bezetting.

Hitler zag zijn agressie beloond.

Ook Trump is bereid Rusland te belonen voor haar agressie. De gebieden die Rusland heeft veroverd, mag het houden als het aan Trump ligt.

En tijdens de veiligheidsconferentie in München vorig jaar waarschuwde de vice-president JD Vance bovendien dat de VS niet meer dezelfde waarden als Europe deelt.

Ideologisch schurkt het Witte Huis met de MAGA beweging tegen extreemrechtse anti-democratische stromingen aan.

In september vorig jaar rolt Trump vervolgens in Alaska de rode loper uit voor de oorlogsmisdadiger Poetin.

Het wordt duidelijk dat dit Witte Huis, net als Poetin en Xi Jinping denkt in imperialistische visioenen waarbij de wereld wordt verdeeld in drie grote autoritaire machtsblokken, ieder met eigen invloedsferen.

Een 'neo-royalty' wereldorde waarin de belangen van oligarchen, autoritaire leiders en big-tech bedrijven elkaar overlappen en prevaleren boven de belangen van staten en mensenrechten.

Europa en liberale democratische staten hebben daarin geen plaats.

Waar de VS eens gezien werd als een baken van democratie drijft de VS ideologisch weg van Europa.

Met de publicatie van de Amerikaanse Veiligheidsstrategie eind november werd dat beeld indringend bevestigd.

De prioriteit van de VS ligt bij de 'Western Hemisphere', als tweede wordt China genoemd, Rusland wordt gezien als toekomstige handelspartner.

Europa wordt vooral weggezet als continent waar landen hun soevereiniteit verloren hebben en de christelijke beschaving bedreigd wordt door liberale waarden en niet-westerse immigratiestromen.

‘Civilizational Erasure’ dreigt, stelt de veiligheidsstrategie.

De VS zal zich daarom inspannen om invloed uit te oefenen in Europese landen zodat zij hun soevereiniteit en christelijk-conservatieve wortels hervinden en de invloed van de EU zal afnemen.

Een culture war

Internationale instituties en het internationale recht worden niet langer als relevant beschouwd want leggen de Amerikaanse macht aan banden.

De wereld is er een van ‘hard power’ waarin Trump driftig economische middelen zoals een tarievenoorlog en sancties hanteert, niet richting Rusland maar juist richting Europa.

Het neo-imperialisme zien we ook terug in de bizarre dreiging richting Canada en Groenland. Deze landen moeten in de toekomst nieuwe Amerikaanse staten worden.

Het einde van de NAVO dreigt, niet voor het eerst, maar het politieke fundament – vertrouwen – is dan inmiddels vrijwel weggeslagen,

Als wereldleiders bijeenkomen voor de veiligheidsconferentie in München van dit jaar draagt het conferentie-rapport de veelzeggende titel *Under Destruction*.

De kern is dat de VS afscheid heeft genomen van het geloof dat multilaterale instituties, allianties en universele regels en normen een versterking zijn van de Amerikaanse machtspositie.

Ook is de overtuiging verdwenen dat een open internationale orde, economische integratie en samenwerking tussen liberale democratieën de welvaart en veiligheid bevorderen, juist voor de Verenigde Staten.

In plaats daarvan ontmantelt Trumps illiberale-nationalistische beleid actief in hoog tempo de fundamenten van de internationale rechtsorde.

De VS onder Trump is een ‘predatory hegemon’ geworden. Een roofdier-grootmacht

Even later, op 28 februari, begint Trump, samen met Netanyahu de illegale en strategisch ondoordachte oorlog tegen Iran, een oorlog met dramatische, en voorspelbare mondiale economische gevolgen.

En nogmaals dreigt Trump met de terugtrekking uit de NAVO.

Maar al na de conferentie in Davos in februari, wanneer Trump wederom zijn Europese bondgenoten schoffeert, is het voor Canada en Europa duidelijk: het Westen zoals we het kenden heeft opgehouden te bestaan.

De EU, bij monde van von der Leyen concludeerde “We now live in a world defined by raw power.”

De Franse president Macron ziet een wereld ‘heading towards a “rule-free” system, where imperialist ambitions weigh heavily on multilateralism; the international bodies that once served to resolve problems are weakened, even abandoned; the US “is openly seeking to weaken and subordinate Europe”’.

De terugkeer van fascisme?

De ontmanteling van de internationale rechtsorde wordt in de VS weerspiegeld in de snelle doelgerichte verlamming van democratische instituten.

De vraag voor ons is nu, herkennen wij wat er gebeurt in de VS, maar ook om ons heen, als

- De uitslag van verkiezingen niet wordt geaccepteerd
- Racistisch geweld wordt aangemoedigd
- Uitspraken van rechters worden genegeerd
- Advocaten en rechters worden geïntimideerd en zelfs gearresteerd?

Beseffen we wat het betekent als

- Kritische media de mond worden gesnoerd en als vijand van het volk worden bestempeld
- Universiteiten worden gesommeerd te stoppen met liberale onderwijsprogramma's
- immigranten worden betiteld als ongedierte
- democraten als ‘the enemy within’?

Begrijpen we wat er gebeurt

- Als leugens worden verkocht als waarheid
- Als boeken zoals het dagboek van Anne Frank verboden worden voor scholen, maar Hitler's Mein Kampf niet
- Als geschiedenis over het slavernijverleden wordt vervalst of uitgewist
- Als wetenschappers de mond worden gesnoerd
- Als feiten er niet toe doen
- En propaganda en haat de plaats in neemt van beleid en empathie

Durven we het een naam te geven als

- De rechten van specifieke groepen mensen zoals vrouwen, Moslims, zwarten, homo's, en transseksuelen worden ontmanteld
- Immigranten zonder proces worden gedeporteerd
- Deportatiecentra worden opgezet
- Zwaar bewapende inspecteurs in treinen vragen naar identiteitsbewijzen

- Als Trump net als Hitler destijds zegt ambtenaren en generaals te willen die loyaal zijn aan hem en niet aan de grondwet?
- Als Trumps adviseurs de Hitlergroet brengen?

In oktober vorig jaar concludeerde de New York Times dat onder Trump de VS na 10 maanden al hard op weg was richting een autoritair regime.

En na de moord door ICE agenten op Renee Nicole Good, de moeder van drie jonge kinderen, en Alex Pretti, een verpleger, concludeerde de krant dat, inderdaad, dit is fascisme.

Zeker met het einde van de Koude Oorlog verwachtte iedereen in het westen dat de kenmerken van onze open welvarende maatschappijen – democratie en liberale ideeën - zich zouden uitspreiden naar autoritaire staten.

Niemand verwachtte dat autocratie en het antiliberaal gedachtegoed zich zou verspreiden in en naar de democratische wereld.

Niemand verwachtte dat fascisme weer de kop op zou steken.

En niemand had daadwerkelijk verwacht dat de democratie in de VS kon afsterven.

Terug naar 1938?

De Nederlandse inlichtingendiensten herhaalden recent de conclusie van de Duitse bondskanselier Merz: we leven tussen vrede en oorlog. De Russische dreiging is evident.

Rusland zal doorgaan met desinformatiecampagnes, het beïnvloeden van Nederlandse en Europese parlementariërs, het instigieren van maatschappelijke onrust, met sabotage activiteiten en cyberaanvallen.

Want Rusland bereidt zich voor op een langdurige confrontatie met het Westen en is bereid om steeds meer risico te lopen.

Dat wisten we al sinds 2014 zeg ik daarbij

Een directe militaire confrontatie met Rusland de komende 5 jaar is een reële mogelijkheid.

En al binnen 1 jaar kan Rusland een beperkte militaire operatie uitvoeren richting een van de Oost-Europese lidstaten om daarmee de politieke cohesie van het bondgenootschap te testen.

Europese krijgsmachten zijn gesommeerd om zich daar op voor te bereiden en in hoog tempo militaire capaciteiten te versterken voor een meer geloofwaardige afschrikkingsstrategie,

ook met het oog op het risico dat de VS weigert met militaire middelen bij te dragen.

De NAVO moet worden ge-Europeaniseerd, en er wordt gezocht naar flankerende veiligheidsstructuren mocht de NAVO daadwerkelijk tijdens een crisis buiten spel staan door een veto vanuit de VS.

Europese landen bestuderen nu ook serieus het voorstel van president Macron om de Franse nucleaire macht te gaan beschouwen als Europese nucleaire afschrikingsparaplu.

Versterking van onze maatschappelijke weerbaarheid tegen ondermijnende activiteiten is eveneens essentieel.

Al in 2016 verstuurde de Zweedse overheid aan 4.8 miljoen huishoudens een pamflet waarin de bevolking wordt opgeroepen om voorbereid te zijn op mogelijke sabotage acties waardoor elektriciteit, internet of gas niet meer beschikbaar waren in het huishouden.

Tien jaar later pas ontvingen ook wij in Nederland een dergelijke oproep in de bus.

Europa is nu de hoeder van het democratische liberale ideaal,

Maar ook in Europa nemen antidemocratische invloeden toe, zoals in Duitsland, Frankrijk, Italië en het Verenigd Koninkrijk.

De recente uitkomst van een pro-Russische kandidaat in Bulgarije onderstreept dit.

Zoals von der Leyen terecht stelde, onze democratieën staan onder interne en externe druk.

Hier is nog geen sprake van fascisme, maar wel van illiberaal extreemrechts populisme.

Dat geldt ook voor Nederland. Binnenlandse en buitenlandse dynamieken grijpen hier op elkaar in en verstoren ons maatschappelijk evenwicht, concludeert een HCSS rapport recent.

Mensen vrezen een nieuwe oorlog, hebben onvrede over immigratie, hebben zorg over de Nederlandse identiteit, de invloed van hybride dreigingen zoals cyberaanvallen, de traagheid van besluitvorming van het Nederlandse poldermodel, zij ervaren economische tegenwind en voelen zich kwetsbaar.

Zij zien politici haat zaaien, voelen hoe dit polarisatie aanwakkert, zij spreken over verhuftering,

zij lezen over de ontwrichtende werking van georganiseerde misdaad, en over de vermeende ineffectiviteit van internationale organisaties zoals de EU en de NAVO.

De Europese democratieën, en democratie als politiek systeem, lijken in deze nieuwe instabiele wereldorde het onderspit te delven tegen de autoritaire grootmachten en de invloed van de big-tech bedrijven.

En de EU lijkt niet slagvaardig genoeg.

Dan is het niet verrassend dat ook in Nederland het extreemrechtse gedachtegoed en het geloof in een sterke leider – Trumpisme – als oplossing aan aantrekkingskracht wint.

Een autoritaire reflex

Maar voor andere Nederlanders is dat precies een grote bron van zorg.

Een nieuwe Wereldoorlog?

Kijken we wat abstracter naar al die ontwikkelingen om ons heen, dan doemt bij veel analisten ook de vraag op, staan we dan aan de vooravond van een nieuwe wereld oorlog?

Net als in 1938?

Zouden we dat herkennen?

Een terugblik in de geschiedenis is educatief.

In de jaren dertig van de vorige eeuw kwam de wereld uit een grote pandemie, uit een economische crisis,

En de League of Nations, de voorloper van de VN, was verlamd,

In Italië en Duitsland ontsprongen autoritaire en fascistische ideologieën en politieke leiders, ieder met imperialistische ambities.

In Azië zocht Japan toegang tot energiebronnen en uitbreiding van grondgebied.

Italië viel Ethiopië aan in 1935, en Duitsland annexeerde het Rijnland (1936), Tsjechoslowakije en Oostenrijk (1938), om daarna met Rusland Polen binnen te vallen.

In 1941 viel Japan Pearl Harbor binnen en verklaarde Duitsland solidair met Japan de oorlog aan de VS.

Agressie van de drie landen leek initieel ook te lonen.

En de verwevenheid van economieën in de wereld zorgde er voor dat instabiliteit in de ene regio tot instabiliteit in een andere leidde,

want andere landen zagen door de agressieve politiek hun status, territoriale veiligheid of economische levensaders bedreigd.

En zo ontstond geleidelijk aan een wereldoorlog.

De parallellen met nu zijn verontrustend.

De VN is verlamd.

De VS is momenteel met China in een felle economische competitie geraakt op het gebied van chips en kunstmatige intelligentie, datacenters, computertalent, energiebronnen en de toegang tot schaarse aardmetalen.

De komende 5 jaar wordt niet uitgesloten dat China daadwerkelijk een poging zal doen om Taiwan in te lijven.

Het revanchistische Rusland heeft daarnaast de ogen op Europa gericht.

En nu de VS zich van Europa heeft afgekeerd, militair zich over-gecommitteerd heeft in het Midden-Oosten en de Zuid-Chinese Zee, en Europa militair nog onvoldoende op eigen benen kan staan,

ziet het Kremlin misschien een korte ‘window of opportunity’ om met een beperkte militaire operatie de geloofwaardigheid van de NAVO en EU te testen en haar status als grootmacht te bevestigen.

Dit verklaart waarom analisten sinds 2022 schrijven over een mogelijke ‘Return of Total War’.

En waarom Hal Brands de parallellen verkent in zijn artikel ‘The Next Global War’,

Dat draagt als subtitel ‘How Today’s Regional Conflicts Resemble the Ones that Produced World War II’.

Hij toont dat een wereldoorlog niet ontstaat in een grote explosie van militair geweld, maar kan ontstaan als meerdere regionale conflicten met elkaar verbonden raken

omdat grote landen zich er mee bemoeien omdat zij de indruk hebben dat hun belangen op het spel staan

of denken dat zij hun machtspositie er mee kunnen versterken.

En dat vindt nu plaats in Oekraïne, de Golf Regio en in de Zuid-Chinese Zee.

En hij schreef dit nog voordat Trump in het Witte Huis aantrad.

Waar we Bevrijdingsdag niet alleen om te vieren maar ook gebruiken om lessen te kunnen leren, is het, ondanks de verschillen met toen, terdege legitiem om dergelijke overeenkomsten te verkennen,

juist ook om maatregelen te nemen om een dergelijk doemscenario te voorkomen.

Bevrijdingsdag tussen vrede en oorlog

Acht decennia al genieten wij vrijheid, decennia waarin onze opa’s en oma’s en onze ouders ons land weer opbouwden en omvormden tot een van de meest welvarende landen ter wereld.

Een land met goed en betaalbaar onderwijs, goede gezondheidszorg, goede sociale zekerheid, een goede oude dag, goede infrastructuur, onafhankelijke rechtspraak, een rijk verenigingsleven,

een land waarin iedereen mag meepraten en ook demonstreren.

Een land waarin volgens internationale peilingen de gelukkigste mensen ter wereld leven

en consequent prijkt in de mondiale top 10 als het gaat over individuele vrijheid, persvrijheid, en vrijheid van meningsuiting.

Dat vergeten we wel eens.

Een land met vrijheid als identiteit.

Een land daarom om trots op te zijn, een land dat het waard is om te verdedigen.

Wij, zondagskinderen, gingen ervan uit dat dat eigenlijk niet meer nodig zou zijn. Oorlog leek definitief uitgebannen uit Europa. Dat was naïef.

Dat bleek al in 2014. Maar dat vergaten we snel.

Toen kwam de Russische invasie.

Tot 2025 mochten we er nog van uitgaan dat Europa samen met de VS de strategische uitdagingen – de dreiging van Rusland en de competitie met China - aankonden.

Wat nieuw is sinds 2025, en uiterst zorgwekkend, is het besef dat de VS als bolwerk van democratie onbetrouwbaar is,

dat juist de VS de fundamenteën van de door de VS zelf gecreëerde internationale rechtsorde, en daarmee van onze veiligheid, niet alleen ondermijnt,

maar dat het Witte Huis ook niet meer gelooft in de rol van de VS als hoeder van vrijheid en recht

en zelfs bereid bleek de vrede in Europa te bedreigen.

En tegelijkertijd zien we de herrijzenis van neofascistische impulsen.

Nederland, samen met Europese landen, is in allerijl begonnen met het optuigen van een geloofwaardige defensie en het versterken van onze maatschappelijke weerbaarheid.

Europa wil en moet zich als democratisch blok kunnen manifesteren als een grootmacht zodat de forten en fundamenteën van onze vrijheid worden geborgd.

Europese regeringsleiders en leiders van de NAVO en de EU zijn eensgezind in het besef dat onze existentiële belangen – onze vrijheid en rechtsorde - op het spel staan.

Maar de vraag is of Europa, net als in 1938, niet te laat is.

Ik eindig met woorden die een brug slaan tussen de dodenherdenking van gisteren en vandaag, Bevrijdingsdag.

Vrijheid, onze lucht

Gisteren was de dag

Van de doden

*Van hen die te vroeg stierven
Tevergeefs moesten wachten
Op vandaag
Gisteren was de dag
Van hen die vochten voor vandaag
De 28 gevallen Britse jongens
Hier naast deze kerk*

*Gisteren was de dag
Van hen die moesten vluchten
maar toch niet konden ontkomen
Van allen die anders geloofden
en als straf de zuurstof werd ontnomen*

*Daarom stonden we stil
Stopten de auto's en treinen
Daarom zwegen onze kelen
Speelden de kinderen even niet*

*Twee lange serene minuten
Twee te korte minuten voor de doden
twee minuten in het besef
Dat op hun offers en lijden
onze tijden zijn gebouwd
En zij die overbleven
Zij bouwden voor ons een huis
Maakten parken en straten
Herstelden scholen*

En Vandaag?
Vandaag is van ons
Voor wij die leven
Vandaag is vrij
Want vandaag is de dag
Van vrijheid
We drinken het gulzig en onbewust want
Vrijheid is ons recht en dagelijkse brood
Niet te hoeven zwijgen
Te kunnen spreken met wie we willen
Waarover we willen
Te geloven wat we willen, of juist niets
Te kunnen reizen zonder grenzen
Te beminnen wie we willen
Vrijheid is voor ons als lucht
We ademen het, gedachteloos

Vrijheid is ook een baken
Op de horizon
Lokkend, maar voor velen nog buiten bereik
Vrijheid als hoop

Maar vandaag
vertrekt er weer een klein bootje
Met teveel mensen
Op zoek naar vrijheid

In mijn betoog ligt ook een aansporing. Democratie kan alleen gedijen als mensen, wij, de instituten en gewoontes ervan koesteren en bereid zijn daarvoor zo nodig te vechten. Zijn wij dat?

Voor de 28 Britse jonge militairen die hier naast ons in de erebegraafplaats liggen, was dit acht decennia geleden, geen enkele vraag. Zij deden het.

En zij waarschuwen ons de geschiedenis niet te vergeten.

Ons te herinneren dat onze identiteit, onze driekleur, niet met nationalisme, eenvormigheid, dichte grenzen en polarisatie samenvalt

maar met vrijheid, tolerantie, openheid, en pluriformiteit, met moderatie, compromis, samenwerking,

en met vertrouwen in de burens, ongeacht hun kleur, taal of geloof.

Als we bovendien beseffen dat op dit moment er wereldwijd 130 gewapende conflicten zijn, 2x zoveel als 15 jaar geleden,

als we beseffen dat er mondiaal meer dan 117 miljoen mensen op de vlucht zijn en ontheemd,

als we beseffen dat duizenden bewoners van de AZCs in Nederland, ook die in de straat waar ik woon, niet vrij zijn,

als we beseffen op welk moreel, politiek, financieel en menselijk kapitaal onze rechtstaat is gebouwd

en hoe groot de immateriële rijkdom is die wij vrijheid noemen, en hoe kostbaar,

dan mogen wij ook dit jaar Bevrijdingsdag uitbundig vieren.

Zoals Hafedh dat doet, die bij ons in de straat woonde in het AZC en nu herenigd is met zijn gezin en in Zeist woont.

Nederland, zei hij, is een geschenk. Daarom viert hij Bevrijdingsdag.